

หน่วยที่ 5

งานสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์โลหะ

สาระสำคัญ

ในการปฏิบัติงานสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์ตัดนั้น มักพบข้อบกพร่องหรือปัญหาคือชิ้นส่วนที่ผลิตมีรูปร่างและขนาดไม่อยู่ในพิสัยที่กำหนดในแบบ เป็นผลให้ไม่สามารถนำชิ้นส่วนมาประกอบเป็นแม่พิมพ์ได้ และไม่สามารถนำมาทดลองปั๊มชิ้นงานได้ ทำให้เสียเวลาในการปรับปรุงแก้ไขซึ่งส่งผลโดยตรงต่อค่าคะแนนที่นำไปประเมินผล ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานต้องให้ความระมัดระวังและให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์ตามขั้นตอนในใบงานอย่างเคร่งครัดเพื่อลดปัญหาและข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

หัวข้อเนื้อหาประจำหน่วย

- 5.1 ขั้นตอนการผลิตชิ้นส่วนแม่พิมพ์
- 5.2 งานสร้างด้ามจับแม่พิมพ์ (Shank)
- 5.3 งานสร้างแผ่นยึดแม่พิมพ์ตัวบน (Upper Plate)
- 5.4 งานสร้างแผ่นรองหลังพินซ์ (Backing Punch Plate)
- 5.6 งานสร้างพินซ์เจาะรู (Piercing Punch)
- 5.7 งานสร้างแผ่นพินซ์ (Punch Plate)
- 5.8 งานสร้างแผ่นปลดชิ้นงาน (Stripper Plate)
- 5.9 งานสร้างแผ่นตาย (Die Block)
- 5.10 งานสร้างแผ่นยึดแม่พิมพ์ตัวล่าง (Lower Plate)
- 5.11 งานสร้างแผ่นบังคับแนวการป้อนชิ้นงาน (Back Gages)
- 5.12 งานสร้างแผ่นรองป้อนชิ้นงาน (Front Spacer)

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. ปฏิบัติการสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์ตามลำดับขั้นตอนในใบงานได้
2. ปฏิบัติการวัดตรวจสอบขนาดชิ้นส่วนแม่พิมพ์ด้วยเครื่องมือวัด ตามแบบประเมินใบงานได้

วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ครูชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนเรียน
2. ครูบรรยายประกอบสื่อของจริงและสื่อ Power Point
3. นักเรียนร่วมอภิปรายเนื้อหาในชั้นเรียน
4. นักเรียนทำแบบทดสอบประจำหน่วยที่ 5

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาผลิตแม่พิมพ์ตัด
2. สื่อการสอนของจริง
3. สื่อ Power Point ประกอบการบรรยาย

การวัดผลและประเมินผล

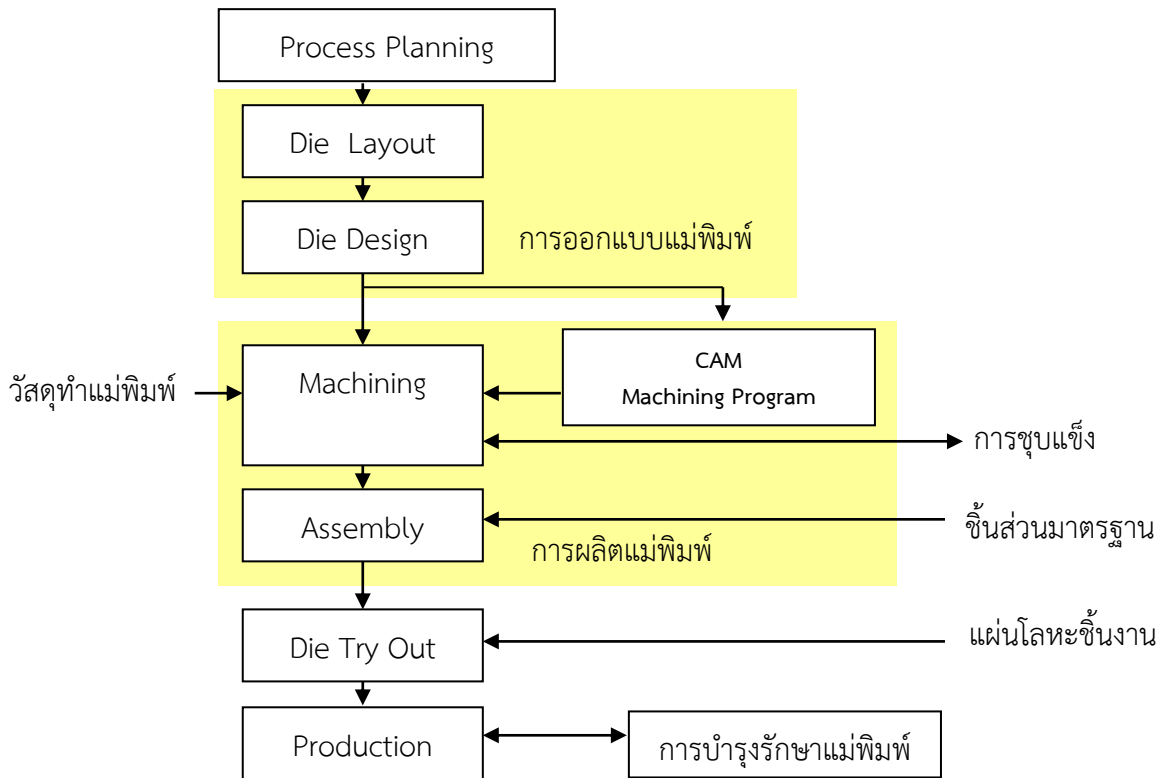
1. ครูสังเกตการร่วมอภิปรายและตอบคำถามในชั้นเรียน
2. นักเรียนทำแบบทดสอบประจำหน่วยที่ 5
3. ครูประเมินผลจากแบบประเมินใบงาน

5. งานสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์ตัดและเจาะตามแบบที่กำหนด

5.1 ขั้นตอนการผลิตชิ้นส่วนแม่พิมพ์

ในการผลิตแม่พิมพ์และชิ้นส่วนจะมีขั้นตอนการทำงานหลักไม่แตกต่างกันมากนัก แต่จะมีความต่างกันบ้างในส่วนของขั้นตอนการผลิตซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของแม่พิมพ์ตัด เจาะ ตัด และแม่พิมพ์ขึ้นรูปที่มีลักษณะไม่เป็นโค้งเว้า ตามแผนผังการทำงานแสดงดังรูป

รูปที่ 5.1 แผนผังการทำงานของการทำงานแม่พิมพ์ประเภทตัด - เจาะขึ้นรูปที่ไม่มีส่วนโค้งเว้า
ที่มา : หนังสืองานขึ้นรูปโลหะ เล่มที่ 1 แม่พิมพ์โลหะแผ่น วารุณี เปรमानนท์และคณะ หน้า 18

รายละเอียดแผนผังการทำงานของแม่พิมพ์จะเริ่มต้นจากการรับตัวอย่างขึ้นงาน ทั้งที่เป็นขึ้นงานตัวอย่างหรือเป็นแบบขึ้นงาน

5.1.1 การวางแผนการผลิต (Process Planning)

ทำการวิเคราะห์วัสดุความหนาารูปร่างขึ้นงานเพื่อกำหนดลำดับขั้นตอนในการผลิตประเภทรูปแบบและจำนวนของแม่พิมพ์ที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ต้องวางแผนครอบคลุมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการป้อนงานและการตรวจสอบขนาดและรูปร่างขึ้นงานด้วย รวมถึงรายละเอียดในการวางแผน การจัดการ การควบคุมติดตามเร่งรัดและการแก้ปัญหาในกรณีเกิดความล่าช้าของงานหรือไม่ทันตามที่กำหนด

5.1.2 การออกแบบแม่พิมพ์ (Die Design)

ในขั้นตอนนี้สามารถแยกออกเป็นส่วยย่อยได้ดังนี้

5.1.2.1 การทำ Die Layout

เป็นการเริ่มต้นการออกแบบแม่พิมพ์ วิเคราะห์ จัดเรียงลำดับการทำงานวางแนวทิศทางการวางชิ้นงาน เพื่อหาขนาดแม่พิมพ์และรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดซึ่งต้องประหยัดวัสดุและง่ายต่อการผลิตเป็นขั้นตอนหลักในการพิจารณาองค์ประกอบของชุดแม่พิมพ์ที่จะใช้ติดตั้งกับเครื่องปั๊ม (Press) เพื่อกำหนดรายละเอียดในการออกแบบแม่พิมพ์ต่อไป ขั้นตอนนี้ต้องใช้ผู้มีประสบการณ์เพื่อให้สามารถชี้บ่งตำแหน่งที่คาดว่าจะเกิดปัญหา บริเวณที่ขึ้นรูปได้ยาก รวมถึงสามารถวางแนวทางเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดความเสียหายในการผลิตด้วย

5.1.2.2 การออกแบบแม่พิมพ์ (Die Design)

เป็นการกำหนดรายละเอียดของชิ้นส่วนอุปกรณ์ รูปร่างขนาดของชิ้นส่วนต่าง ๆ รวมรายละเอียดของการใช้ชิ้นส่วนมาตรฐาน (Standard Part) และการประกอบเข้าด้วยกัน การประกอบเข้ากับเครื่องปั๊มซึ่งต้องคำนึงถึงการติดตั้งอุปกรณ์ในการจับยึดด้วย การกำหนดชนิดของวัสดุที่ใช้ในการผลิตชิ้นส่วนต่างๆ ของแม่พิมพ์ ขนาด รูปร่าง โครงสร้างของชิ้นส่วนแม่พิมพ์ โดยต้องคำนึงถึงขนาดรูปร่างของชิ้นงานที่ผลิต จำนวนการปั๊ม ซึ่งหมายถึงอายุการใช้งานของแม่พิมพ์ที่ต้องการนอกเหนือจากความมั่นคงแข็งแรงที่เป็นลักษณะทั่วไปที่จำเป็นของแม่พิมพ์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสะดวกในการประกอบเพื่อบำรุงรักษาด้วยและยังชิ้นส่วนของแม่พิมพ์มีจำนวนมากเท่าไร ก็ยิ่งลดความเที่ยงตรงของชุดแม่พิมพ์นั้น ทั้งหมดนี้ทำให้การออกแบบแม่พิมพ์มีความซับซ้อนและแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมในการทำงานและในแต่ละอุตสาหกรรม ปัจจุบันข้อมูลการออกแบบจะอยู่ในรูปของ CAD Data ซึ่งสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือส่งข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว เพื่อทำการผลิตในรูปของ CNC Program ต่อไป

5.1.2.3 การวิเคราะห์และจำลองการทำงาน (CAE หรือ Analysis and Simulation)

ส่วนนี้เป็นขั้นตอนการทำงานเสริม ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ ขึ้นอยู่กับรูปแบบความยาก-ง่าย และความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ทั้งซอฟต์แวร์และฮาร์ดแวร์ของแต่ละอุตสาหกรรมในกรณีการตัดเจาะหรือขึ้นรูปงานที่มีรูปร่างง่ายๆ จะสามารถคาดคะเนความสำเร็จในการทำงานได้ทันที ไม่ต้องทำขั้นตอนนี้ เพราะเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น ชิ้นงานเสียหายน้อยที่สุด หรือไม่ทำให้เกิดส่วนของแม่พิมพ์ที่เสียหายได้ง่าย ไม่คุ้มค่าในการผลิต เนื่องจากซอฟต์แวร์ที่สามารถจำลองเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการทำงานเฉพาะอย่างนั้นมักจะมีราคาแพง รวมถึงต้องการผู้เชี่ยวชาญในการใช้งาน เพื่อให้วิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพทำให้มีค่าใช้จ่ายที่สูง อย่างไรก็ตาม ต้องเปรียบเทียบความคุ้มค่าทั้งเรื่องค่าใช้จ่ายและเวลา หากต้องมีการแก้ไขปรับปรุงแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นมาแล้วไม่สามารถทำงานตามที่ต้องการได้

5.1.3 การผลิตแม่พิมพ์

ขั้นตอนนี้จะใช้ต้นทุนและเวลาในการดำเนินงานมากที่สุดได้แก่การผลิตชิ้นส่วนการสั่งซื้อวัสดุและชิ้นส่วนมาตรฐาน รวมถึงการประกอบแม่พิมพ์ให้ได้ตามแบบ ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนย่อยดังนี้

5.1.3.1 การสั่งซื้อวัสดุ

ต้องมีการจัดทำข้อมูลผู้ขายเหล็กทำพิมพ์ (Tool Steel) รวมถึงเหล็กประเภทอื่นๆ เช่น ประเภท High Carbon Steel ที่ใช้เป็นโครงสร้างของแม่พิมพ์ด้วยข้อมูลจะประกอบด้วยข้อมูลทางด้านขนาดมาตรฐาน (Standard Stock Size) ราคาและระยะเวลาในการจัดส่งสินค้าการสั่งซื้อก็จะสั่งซื้อตามขนาดที่ต้องการ โดยต้องเผื่อขนาดสำหรับการปาดผิวด้วย หรือเหล็กบางตัว เช่น SS400 หรือเหล็กกล้าคาร์บอน S55C จะมีขายในลักษณะที่ปาดผิวตกแต่งขนาดเรียบร้อยแล้ว (Finished Plate)

5.1.3.2 การทำ Machining Program

เป็นการทำ Program เพื่อสั่งงานเครื่องจักรกลอัตโนมัติ CNC (Computer Numerical Control) เรียกขั้นตอนนี้ว่าการทำCAM (Computer Aided Manufacturing) ซึ่งเป็นการเขียนโปรแกรมคำสั่งเพื่อให้เครื่องจักรแปรรูปชิ้นงานแม่พิมพ์ตามที่ออกแบบไว้ โดยนำ CAD Data มาเพิ่มเติมตัวแปรในการกัดเข้าไป (Machining Conditions) ซึ่งรวมถึงชนิดของ Tool ที่ใช้ด้วยในปัจจุบันสามารถตรวจสอบ Program โดยการจำลองการกัดเพื่อดู Tool Path ลักษณะขั้นตอนการกัดก่อนที่จะทำงานจริงได้ เพื่อลดความเสียหายที่มีโอกาสเกิดขึ้นจากการเขียน Program ที่ผิดพลาด

5.1.3.3 การสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์

หมายถึง การแปรรูปเหล็กด้วยกระบวนการตัดปาด (Machining Process) เช่นกลึง กัด ไส เจาะ เจียรระไน เพื่อให้เป็นรูปร่างตามที่ต้องการ เครื่องจักรที่ใช้เป็นได้ทั้งเครื่องแบบทั่วไป (Conventional Machine) หรือเครื่อง CNC ในกรณีที่เป็นเหล็กที่ผ่านการชุบแข็งมาแล้วก็จะทำการแปรรูปด้วยเครื่อง EDM (Electro Discharge Machine) หรือ Wire-EDM หรือเครื่องเจียรระไน (Grinding Machine) ทั่วไปส่วนการชุบแข็งชิ้นส่วนแม่พิมพ์มักจะจ้างให้โรงงานชุบแข็งเป็นผู้ดำเนินการ

5.1.3.4 การสั่งซื้อชิ้นส่วนมาตรฐาน (Standard Part)

โดยทั่วไปการใช้ชิ้นส่วนมาตรฐานประเภทชุด Die Set สลัก (Dowel Pin), Stripper Bolt ชุด Cam Slide และอื่น ๆ รวมถึงพินซ์เจาะหรือตายที่มีรูทรงอย่างง่าย ซึ่งจะมีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำกว่าและประหยัดเวลาได้มากกว่าการผลิตเอง ดังนั้นจึงต้องมีการจัดทำข้อมูลของผู้ขายชิ้นส่วนมาตรฐาน ราคา และระยะเวลาในการส่งสินค้า เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องเสียเวลาในการรอชิ้นส่วน

5.1.3.5 การประกอบ (Assembly)

การประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามแบบ อาจมีการประกอบบางส่วนใน

เบื้องต้น (Pre-Assembly หรือ Sub-Assembly) ก่อน แล้วนำไปตัดปาดรวมเพื่อให้ได้รูปร่างที่เป็นเนื้อเดียวกัน แล้วจึงนำไปประกอบกับชิ้นส่วนอื่น ๆ รวมถึงชิ้นส่วนมาตรฐานด้วย ในกรณีที่เป็นแม่พิมพ์ขึ้นรูปที่มีรูปร่างแบบโค้ง จำเป็นต้องมีการขัดตกแต่งผิว โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อของชิ้นส่วนที่เป็นเหล็ก ต้องมีการตกแต่งและตรวจสอบเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขณะขึ้นรูปชิ้นงาน

5.1.4 การทดลองแม่พิมพ์ (Try Out)

จะเป็นการนำแม่พิมพ์ที่มอดี้ประกอบครบถ้วนแล้วมาทดลองปั๊มกับแผ่นโลหะจริง เป็นการตรวจสอบการทำงานของแม่พิมพ์ที่ออกแบบมาและทำการปรับปรุงแก้ไขจนสามารถผลิตงานได้ตามที่ต้องการ ผู้ทำการทดลองต้องมีความเข้าใจลักษณะกลไกการไหลตัวของแผ่นโลหะ และกลไกการทำงานของแม่พิมพ์แต่ละชนิด เพื่อสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบอื่น ๆ ในการทดลองแม่พิมพ์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถกำหนดแนวทางและแผนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนการบรรจุ การใส่อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยในการขนย้าย และจัดส่งให้ลูกค้าแล้ว ต้องดูแลการทดลองผลิตด้วยหมายถึงต้องติดตั้งแม่พิมพ์บนเครื่องปั๊มโลหะที่ใช้ในการผลิตจริง (Volume Production) ของลูกค้าและทดลองปั๊มจนมั่นใจว่าไม่มีอุปสรรคเกิดขึ้นจากการใช้แม่พิมพ์ จึงจะถือว่าได้ส่งมอบแม่พิมพ์และลูกค้ายอมรับ

5.1.5 การดูแลรักษาแม่พิมพ์ (Die Maintenance)

แม่พิมพ์ถูกออกแบบมาเพื่อให้สามารถทำงานได้เป็นระยะเวลานาน แต่ส่วนประกอบ ก็มีโอกาสดังกล่าวการชำรุด เสียหาย หรือเปลี่ยนแปลงภายใต้สภาวะการทำงานที่ต่อเนื่องได้ ดังนั้นต้องมีการ

ดูแลรักษาและซ่อมบำรุง และออกแบบแม่พิมพ์ที่ถูกต้องจึงควรคำนึงถึงความสะดวกในการบำรุงรักษาด้วย ซึ่งมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance) และรูปแบบที่ 2 การซ่อมเมื่อเสีย (Breakdown Maintenance)

แบบทดสอบหลังเรียน ประจำหน่วยที่ 5

จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

- ข้อใดไม่ใช่ขั้นตอนในการผลิตแม่พิมพ์ปั๊มโลหะ
  - การออกแบบแม่พิมพ์
  - การสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์
  - การวางแผนการผลิต
  - การทำตัวอย่างแม่พิมพ์
- การทำ Die Layout อยู่ในขั้นตอนใดของการผลิตแม่พิมพ์ปั๊มโลหะ
  - การออกแบบแม่พิมพ์
  - การสร้างชิ้นส่วนแม่พิมพ์
  - การวางแผนการผลิต
  - การทำตัวอย่างแม่พิมพ์
- ข้อใดไม่ใช่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในขั้นตอนการออกแบบแม่พิมพ์ (Die Design)
  - ขนาดรูปร่างของชิ้นงาน
  - จำนวนชิ้นงาน
  - การทำ CNC Program
  - ความสะดวกในการประกอบ
- ข้อใดไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการผลิตแม่พิมพ์
  - การขึ้นรูปด้วยเครื่องมือกล
  - การทดลองปั๊ม
  - การทำ CNC Program
  - การประกอบ
- การสั่งซื้อชิ้นส่วนมาตรฐาน (Standard Part) มีประโยชน์อย่างไร
  - ต้นทุนในการผลิตต่ำ
  - ชิ้นงานมีความแข็งแรงสูง
  - ชิ้นงานมีความสวยงาม
  - ไม่ต้องนำมาชุบแข็ง
- ในขั้นตอนการสร้างแม่พิมพ์ขั้นตอนใดอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้
  - การประกอบ
  - การสั่งซื้อวัสดุ
  - การจำลองการทำงาน
  - การออกแบบแม่พิมพ์

7. ขั้นตอนใดสามารถกำหนดแนวทางและแผนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในขั้นตอนสุดท้าย
  - ก. การผลิตแม่พิมพ์
  - ข. การทดลองแม่พิมพ์ (Try Out)
  - ค. การดูแลรักษาแม่พิมพ์ (Die Maintenance)
  - ง. การออกแบบแม่พิมพ์ (Die Design)
8. การเขียนโปรแกรมคำสั่งเพื่อให้เครื่องจักรแปรรูปชิ้นงานแม่พิมพ์ตามทีออกแบบไว้อยู่ในขั้นตอนใด
  - ก. การผลิตแม่พิมพ์
  - ข. การทดลองแม่พิมพ์ (Try Out)
  - ค. การดูแลรักษาแม่พิมพ์ (Die Maintenance)
  - ง. การวางแผนการผลิต (Process Planning)
9. การดูแลรักษาแม่พิมพ์ (Die Maintenance) มีอยู่กี่รูปแบบ
  - ก. 1
  - ข. 2
  - ค. 3
  - ง. 4
10. ขั้นตอนใดที่นำแผ่นโลหะชิ้นงาน มาใช้ในกระบวนการการทำงาน
  - ก. การทดลองแม่พิมพ์ (Try Out)
  - ข. การวางแผนการผลิต (Process Planning)
  - ค. การดูแลรักษาแม่พิมพ์ (Die Maintenance)
  - ง. การออกแบบแม่พิมพ์ (Die Design)